

Izšla vsak dan razen nedelj in praznikov.
Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in upravljalni prostor: 2657 N. Lawrence av.

Office of publication: 2657 N. Lawrence av. Telephone: Lawrence 6885.

LETO—YEAR XV.

Cena lista je \$5.00.

Entered as second-class matter January 23, 1916, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

Chicago, Ill., petek, 20. oktobra (Oct. 20), 1922.

Subscription \$5.00 Yearly.

ŠTEV.—NUMBER 246.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

BILA JE VOJNA ZA MORGANOVE MILJARDE.

Pršlo je na dan, da je bila Anglija v velikih finančnih stiskah leta 1917.

TEDAJ JE MORGAN ARANŽIRAL VOJNO.

Emil Herman je zapisal v "New York Callu" sledeče besede:

"Leta 1917. so Združene države napovedale vojno Nemčiji v svrhu, da rešijo pet milijard dolarjev posojila, ki ga je dal J. Pierpont Morgan Angliji in njenim zaveznikom, in v ta namen so dale pobiti 50,000 mož in pobiti 200,000 mož ter so potrošile 50 milijard dolarjev ljudskega denarja."

Herman je socialist in po mnemu stoprocentnih elementov je treba njegove besede ignorirati, ako že ne zaslužijo kazni, ker govori in piše take nepatriotične stvari.

Čikaški "Herald-Examiner" pa ni socialistični list, toda uredniški članek tega lista, ki je bil objavljen 17. t. m., bistveno potrjuje gori navedene Hermanove besede.

Omenjeni članek se glasi: "Thomas W. Lamont, zastopnik J. P. Morgan & Co., fiskalnih agentov angleške vlade, je nedavno govoril na konvenciji bankirjev v New Yorku. Sugeriral je, da naša vlada izbrise in porabi vse dolge evropske vladam, ki so bili narejeni za časa prvih dvanajstih mesecev, ko je bila Amerika v vojni."

Bankirji, ki so poslušali Lamonta, so videli na konvenciji razstavljen ček za dvesto milijonov dolarjev, katerega je zakladničar Združenih držav nakazal Angliji 25. aprila 1917. Ta ček, katerega je angleški poslanik v Washingtonu urno indorsiral na J. P. Morgan & Co., ima zanižno vrednino.

Proti koncu leta 1916. je bila Velika Britanija v veliki zagati, kako bi nadaljevala plačila za ogromna naročila municije v Ameriki. Dokaz o veliki stiski Anglije v omenjenem času je najti v knjigi, katero je spisal Walter H. Page, ki je bil tisti čas ameriški poslanik v Londonu. Ta knjiga, ki se imenuje "The Life and Letters of Walter H. Page", je odkrila fakt, da Anglija ni mogla več prodajati obveznic v Ameriki in njene finance so šle h koncu. Tedaj je J. P. Morgan & Co. dovolila angleški vladi, da je lahko nakazala za svoja naročila 400 milijonov dolarjev več kot pa je imela gotovine v njeni banki v New Yorku. Morgan je vzel to vsoto nase v trdnem pričakovanju, da pojde Amerika vojno. Tukaj sledi nekaj stavkov iz omenjene knjige:

"Angleži so bili brez malega odvisni za svojo eksistenco od živil, ki so jih kupovali v Ameriki. Angleški kredit je bil pri koncu in Anglija je bila v veliki nevarnosti kapitulacije. Padec kredita bi bil uspeh nemških podmornikov. Križa je bila največja ob času Balfourjevega obiska Združenih držav (v aprilu 1917); denarno stanje angleške vlade v New Yorku je bilo takrat zelo slabo. Do 6. aprila 1917. je Anglija potegnila iz Morganove banke 400,000,000 več kot je imela denarja uložnega in gotovine ni imela, da bi bila pokrila ta primanjkljaj. Deficit je moral biti plačan, ker drugače bi bila Anglija izgubila kredit. Tedaj je ameriška vlada napovedala vojno in plačala deficit v Morganovi banki iz skupiška za liberti-bonds. S tem korakom je bil rešen kredit zaveznikih držav."

Toliko o tem novem koščku zgodovine. Zdjaj pa hoče g. Lamont, da raztrgamo note Anglije za 400 milijonov dolarjev; on celo priporoča, da se raztrga vse dolžne note angleške vlade in skupni vsoti pet-tisoč milijonov dolarjev.

Mednarodni bankirji bodo seveda imeli lep dobiček, ako Amerika raztrga dolžna pisma. D. R. Crissinger, kontrolor gotovine, je dejal, da so mednarodni bankirji izra prepirja prodali ameriškim investitorjem za tri milijarde dolarjev inozemskih obveznic, največ državnih obveznic. Vsi ti papirji

KDO POSEDUJE FARME V ILLINOISU? BANKIRJI, NE FARMARJI!

Rockford, Ill. — (Fed. Press.)

Na konvenciji Illinoiske delavske federacije je predsednik John H. Walker dejal v svojem poročilu, da 75 odstotkov farm v Illinoisu je direktna lastnina bankirjev in drugih posejvalcev denarja, ki se nikoli v njih življenju še niso dotaknili dela na farmah.

OSEM OSEB UBITIH NA ŽELEZNIŠKIH KRIŽIŠČIH.

LOKOMOTIVA JE VLEKLA KOSE AVTOMOBILA IN TRUPLJI 2,000 ČEVLJEV DALEČ.

Železniška križišča so postala past za motoriste.

Chicago, Ill. — Osem oseb je bilo v enem dnevu ubitih na železniških križiščih v predmestjih Chicago. Zdi se, da so železniška križišča postala prava past v gosti naseljenosti nasebinah okoli velikih mest za motoriste. Razgled na železniške tise je dostikrat zaprt. Tam stoji kakšna hiša, grmovje, drevje, včas pa tudi tovorni vozovi zapirajo razgled na železniško križišče. Ovine so take, da včas tudi najbolj previden motorist postane žrtev iste, ki je uveden na železniških križiščih. Ponekod so nastavljeni čuvaji, da zapirajo zavore. Drugje so samo tablice, ki opozarjajo motoriste, da je pred njim železniški tir in da naj bo zaradi tega oprezen. Vse te nevarnosti bi se dale preprečiti, ako bi dvignili železniške nasipe in zgradili viadukte nad cestami. Tako delo stane denar in znano je, da železniškim družbam ne gre rad denar in rok za varnostne naprave, ako jih tega ne prisilijo s postavami.

Nesreče so se dogodile v Park Ridgu, v Glenviewu, Blue Islandu in v Garyju. Ubiti so bili trije moški in pet žen, četrti mož je smrtno ranjen, neki štiriletni deček pa težko poškodovan.

Bernice Gerdes, stara 17 let, in 17-letna Evelyn Griebel sta bili ubiti na križišču Northwestern železnice, 4-letni Peter B. Gerdes pa težko ranjen. Thomas W. Evanger, kurjač na omenjeni železnici, ki se je vozil v vozu za prtljago, pripoveduje, da je lokomotiva vlekla trupli deklet, dečka in kose avtomobila dva tisoč čevljev daleč. Griebelova je bila ubita na mestu, Gerdesova je pa še živeča, ko so jo pobrali, toda je umrla, preden je došel zdravnik.

Gerdesova je vozila avtomobil. Ustavila je pred križiščem, da je pustila vlak, ki je vozil proti jugu. Pognala je avtomobil, do je vlak odvozil mimo, a v tem trenutku je prihitel pasajirski vlak, ki je vozil proti severju in nesreča je bila tukaj.

Na Waukeganski cesti med Glenviewom in Golfom je bila ubita nepoznana dvojica: mož in žena. Nesreča se je zgodila na križišču Chicago, Milwaukee in St. Paul železnice. Joseph Cataura, star 24 let, in izvošček John De-

(Dalej na 3. strani.)

so bili tukaj prodani z dobičkom za bankirje.

Ameriški investitorji ne kupujejo več takih papirjev, ker hočejo, da Evropejci praj plačajo svoje dolge. Ameriški mednarodni bankirji bi zdaj radi vpostavili kredit Evrope s tem, da Amerika izbrše milijarde svojih posojil zaveznikim državam. To so posojila, ki jih niso dali ameriški bankirji, temveč ameriško ljudstvo, ki je kupilo založnice svobode. Bankirji nečajo dati dobrega zgleda, da bi sami najprej izbršali svoja posojila — o ne! Ljudstvo naj odpusti svoja posojila.

Lamont je pravi človek, ki priporoča iziranje dolgov. On je tisti gentleman, ki je v Parizu rekel Andre Tardieuju, svetovalec Clemenceauja, da bo predsednik Wilson že pripravil ameriško ljudstvo na izbrisanje posojil kakor hitro senat ratificira mirovno pogodbo. Wilson — iz znanih razlogov — ne more pripraviti nikogar, zato je Lamont zdaj prevzel sje-govne nalogo."

OPAZKE UNIVERZITETNEGA PREDSEDNIKA O DEMOKRACIJI.

"BOŽJI GLAS JE GLAS VPLOJNEGA V PUŠČAVI."

"Ljudski glas je: 'Krišaj ga,' pravi dr. George Barton Cutten.

Hamilton, N. Y. (Feder. Press.) — Dr. George Barton Cutten, predsednik univerze v Colgatu, je v govoru kakršnih so še malo govorili univerzitetni predsedniki, osmešil skoraj vsako geslo profesionalnih političarjev o "demokraciji". Dr. Cutten je bil akoci deset let predsednik univerze v Acadiji, Nova Škotska. Poslušalci so bili mirni in poslušali so ga, dasiravno bi mogoče ravno ti poslušalci kričali, ako bi bil Cutten navadni govornik, ki govori ljudskim množicam ob cestnih vogalih, da se vrže v ječo.

"Dovoljeno nam je, da izvršimo največja nasilja demokraciji z našimi dejanji," je rekel dr. Cutten, dokler je hvalimo z našimi besedami. Beseda "demokracija" je postala fetiš v Ameriki, in če se kritizira, se ne smatra to le za neokusno, ampak pa je določeno, da ponesreči."

Rekel je, da so teorije in principi, ki se splošno smatrajo za demokracijo, popolnoma napačni, ki naj se opuste v interesu resnice in poštenosti.

"Mogoče je pametno," je nadaljeval, "da se z ljudstvom ravna kot z otroci in se jim dovoli, da se igrajo z vladanjem samega sebe, ali ni ravno tako pametno priznati resnice? Igra se vrši, dokler se ne pojavi kakšno vprašanje. Na to kličemo po nečem, kar imenujemo 'voditelja'. Mi seveda mislimo vladarja. Vlada, ki se tako pokliče, vlada avtokrafično, dokler trajajo poteškoče, nato nam dovoli se zopet igrati. Najbolj avtokrafični vladar v dobi svetovne vojne je bil vladar največje 'demokracije' — Woodrow Wilson."

Predsednik Cutten je na to posvetil svoj čas colinodajalec. Pripomnil je, da se lahko pravi strokovnjaki v colinjskih zadevah v tej deželi pretejejo na prvih ene roke, pa še ti se ne spozumejo med sabo.

"Zdjaj se mi podvržemo colinjski kot ljudstvo v celoti," je govoril dr. Cutten, "odkaj katerega je pet in dvajset odstotkov ne-normalnega, ki imajo povprečno malo več duševnih zmognosti kot 13-letni otroci."

Dr. Cutten je pojasnjeval, da on razume besedo "demokracija" tako, da demokracija pomeni to, kar je Abraham Lincoln povedal v svojem govoru pri Gettysburgu: Vlada od ljudstva, po ljudstvu in za ljudstvo.

"Res je," je nadaljeval dr. Cutten, "da imamo vlado od ljudstva, toda nikdar po ljudstvu, in le ponesreči ali nenamenu sta po ljudstvo. Teorija, da so vsi ljudje rojeni svobodno in enako, je napačna. Ako bi bili vsi ljudje rojeni svobodno in enako, tedaj bi ne bila demokracija le mogoča, ampak tudi zelo zaželjena. Ampak stvar na srečo ali nesrečo ni taka."

Naglašal je, da je ravnotaka zmota, na kateri sloni naša demokracija, teorija, da je ljudski glas božji glas.

"Nikdar ni bilo tako," je rekel dr. Cutten. "Božji glas je glas vplojnega v puščavi. Ljudski glas pa pravi: 'Krišaj ga.'"

Izjavil je, da je dandanes poduk v Ameriki še bolj tesen kot teologija ali filozofija. "Predmeti, ki se podučujejo na naših šolah, se niso spremenili v zadnjem mileniju," je rekel univerzitetni predsednik. "Res smo napredovali nekaj v tem in glede materialja predmetov, ki se podučujejo, ali praktično ni bilo spremembe v predmetih. Kar učimo, učimo tako, ker so vedno tako učili ali ker tako podučujejo na kateri drugi univerzi. Nam primanjkuje poguma, da napravimo spremembe v 'kurikulu', o katerih mislimo, da se morajo izvršiti, ali da spremenimo metode, o katerih vemo, da bi se morali uporabiti."

V MILWAUKEEU NI MESTA ZA KUKLUKSE SVARI ŽUPAN.

Milwaukee, Wis. — "Milwaukee ima najbolj vroča tla na svetu za slehernega kukluksklanovca, ki se drzne napasti kogarkoli v našem mestu, budisa rdečkarja, črnca, žida, brezverca ali katoličana," je pisal socialistični župan Hoan C. L. Fowlerju, voditelju kukluksov v Atlanti, Ga. Fowler se je bil pritožil na župana, da postoji v Milwaukeeju napačno mnenje glede njegove organizacije. Hoan je dalje sporočil Fowlerju, da dokler je on župan, ne bodo imeli kukluksi nobenega zborovanja v Milwaukeeju.

KDO BO LETOS ZAKRIVIL POMANJKANJE PREMOGA?

KATOLIŠKI ŽUPNIK DOLEŽI ŠTIRI ŽELEZNIŠKE MAGNATE.

Dvajset tisoč ton antracita je že naloženega v vozovih štirinajst dni.

Wilkes-Barre, Pa. — Kar bo trpelo ljudstvo letošnjo zimo zaradi pomanjkanja antracitnega premoga, za to odpade krivda na glava William H. Truesdala, predsednika Lackawanna železnice, L. P. Lorecija, predsednika Delaware & Hudson železnice, in W. C. Bosleta, predsednika New Jersey Central železnice, in E. E. Loomisa, predsednika Lehigh Valley železnice, izjavlja rev. J. J. Curran, župnik katoliške cerkve v tem mestu. Župnik meni, da so ti železniški predsedniki odgovorni tudi za pomanjkanje antracitnega premoga, ki že zdaj postoji.

"Kolikor dalj časa bodo odlašali s sebi skupaj s svojimi delavci," je rekel župnik, "toliko večja bo njih odgovornost, toliko večje bo trpljenje, zaradi katerega bodo morali dati odgovor."

Župnik je dalje naglašal, da so železniški tiri dolgi tri milje, na katerih stoji vozovi, naloženi s premogom. V teh vozovih je naloženih okoli dvajset tisoč ton antracita, ki stoji tukaj že dva tedna.

"Zakaj železniške družbe ne odpeljejo tega premoga, postavijo samo dva vozoka," je naglašal župnik. "Ali železniške družbe nimajo dosti lokomotiv, ali so pa železniški predsedniki napravili z antracitnimi podjetniki zarotniški dogovor, da ustvarijo umetno pomanjkanje premoga, da lahko povzročijo cene. Na tisoče delavcev ne dela v premogovnikih, ker primanjkujejo vozovi. V rudnikih bi bila dandanes produkcija sto odstotna, ako bi železniške družbe imele dosti vozov. Imeli jih pa ne bodo, dokler se ne sestanejo s svojimi stavkujočimi uslužbenci, da izravnajo svojo zadevo."

Dalje je izjavil, da je cela stvar prišla, ker se je nekaj podjetnikov zbralo v Atlantic Cityju in sklenilo, da razbijajo delavske strokovne organizacije, da tako delavcem vsilijo "odprto delavnico."

Župnik Curran se je v septembru precej zavzel za izravnavo stavke rudarjev, ki delajo v rudnikih na antracitnem polju. Njegov farani so rudarji in župnik je imel priliko, da se je na svoje oči prepričal, kakšna krivica se godi rudarjem.

BRITANIJA PROTESTIRA PROTI ZAPLENJENJU KANADSKÉ ŠKUNE.

Washington, D. C. — Britska vlada je protestirala formalno proti zaseženju kanadske škune "Emerald", čes, da je bila zunaj ameriške jurisdikcije. Škuna je bila zasežena, ko se je nahajala več kot tri milje od ameriškega obrežja.

Prohibicionistični glavni stan je prejel poročilo, da so s škuno prevažali žganje na suho.

Protest Britanije pa govori, da niso s šolni škune prevažali žganje na suho, zaradi tega ni bilo pravilno, da je bila škuna zasežena.

Britska vlada je odklonila, da se sklene pogodba, po kateri bo dovoljeno prevažati ladje do dvanajset milij preč od obrežja.

RUSIJA PONOVNO SVARI ZAVEZNIKE.

Jugoslavija in Rumunija nimata ničesar iskati na konferenci, pravi Čičerin.

ABSOLUTNA PROSTOST ZA TRGOVINO V OŽINI.

Moskva, 19. okt. — Ruska sovjetska vlada je ponovno posvarila ententne vlade, naj ne poskušajo reševati vprašanja Dardanel brez sodelovanja Rusije. Sovjeti ne odnehajo za pičico od svojega programa glede Turčije in dardanelsko-bosporake ožine in če bodo zaključki entente protivni temu programu, ne bo miru na Bližnjem vzhodu.

Sovjetska vlada še ni prejela uobenege vabila na takozvano dardanelsko konferenco, niti nima od nikoder uradnega zagotovila, da bo povabljena; ampak ruska vlada trdno pričakuje, da bodo turški nacionalisti vztrajali, da mora biti Rusija povabljena.

Komisar za zunanje zadeve Čičerin je rekel v intervjuju, da bo Rusija protestirala proti vsaki konferenci, ki se vrši brez nje glede Bližnjega vzhoda in bo ignorirala vse zaključke, ki bodo narejeni v njeni odsotnosti.

Čičerin je tudi rekel, da s kakšno pravico sta povabljeni Jugoslavija in Rumunija na mirovno konferenco s Turčijo. In s kakšno pravico so povabljeni Japonci? Mirovna konferenca navadno obstoji iz zavezovalnih strank; to so v tem slučaju Turki, Grki in mor-da še Angleži, ki imajo armade in mornarice na Turškem. Kdaj in kje so pa bile jugoslovanske, rumunske, francoske, italijanske čete v Mali Aziji, ko je Kemal paša odprl ofenzivo proti Grkom?

Program sovjetske vlade glede turškega vprašanja in morske ožine je sledeči: Rusija podpira vse zahteve turške nacionalistične vlade v Angori; Rusija je proti vsaki sedanj in bodoči nevtralni ali mednarodni coni ob dardanelsko-bosporaki ožini; Rusija je proti kontroli ožine po ligi narodov in proti vsakemu mandatu ali drugični inozemski kontroli Dardanel in katerekoli turškega teritorija; Rusija podpira trgovinsko svobodo ožine v soglasju s turškimi suverenimi pravicami; Rusija zahteva zase in za vsa ljudstva, ki bivajo ob Črnem morju, absolutno prostost trgovine v ožini.

Carigrad, 19. okt. — Zavezniki komisariji so v zadnjem hipu prepovedali kemalistom v Carigradu slavnostni sprejem turške žandarmerije, ki je na potu v vzhodno Tracijo. Žandarji se morajo ogniti Carigrada. Prvi kontingent 300 žandarjev, ki se je večeraj iskral v Stambul, je moral takoj zasedeti vlak, ki je odšel v Cataldžo. Kljub temu je ves Carigrad v zasedavah in zelenju. Slike sultanu ni nikjer videti; namesto sultanove je pa povsod Kemalova slika.

Rodosto, 19. okt. — Grške čete so izpraznile trško cono, ki je namenjena italijanskemu bataljonu za okupacijo; Italijani so večeraj zasedli svoj kraj. Na tisoče beguncev, večinoma Armencev je ušlo v Bolgarijo. Bolgarska vlada je alarmirana, ker nima prostora za begunce.

Francoski bataljon, ki je došel v Odrin, je storil potrebne korake, da zaščiti muslimane. Grki grozijo, da bodo zažgali Odrin.

Carigrad, 19. okt. — Bolgarska vlada je zaprla mejo grškim in armenskim beguncem, ki zapuščajo vzhodno Tracijo. Pol milijona Grkov je napolnilo Macedonijo. Vsi so brez živil, obleke in strehe.

GOVNA PROTI IWW-ISTOM.

Portland, Ore. — Župan Baker je odredil splošno gonjo proti članom I. W. W., ki tukaj vodijo stavko pristanišnih delavcev. Okrog 350 mož je že bilo aretiranih.

VERNE.

Chicago in okolica: V soboto jasno in gorko. Južni in južno-zapadni vetrovi. Temperatura v zadnjih 24 urah: najvišja 55, najnižja 40. Sonce izide ob 6:07, zaide ob 5:02.

AMERIČANI POKUPILI DRAGULJE RUSKIH IN AVSTRIJSKIH ARISTOKRATOV.

New York, N. Y. — Dragulji, vredni najmanj 25 milijonov dolarjev, ki so bili pred vojno lastnina ruskih in avstro-ogrskih aristokratov, so danes v rokah ameriških milijonarjev. Tako pravi draguljar Pierre Cartier, ki se je zadnje dni vrnil iz Evrope. Američani so kupili vse dragocene predmete bankrotiranih plemičev, kar so jih mogli dobiti.

REBELNI IRCI OBRNILI OST PROTI CERKVI.

Republičani groze, da razkrijejo vse duhovniške škandale na Irskem.

NOVA PRISEGA REPUBLIKANOV.

Dublin, 19. okt. — Irski republikanci jezni, ker je kardinal Logue pred nekaj dnevi a posebnim pastirskim listom oblatil njihovo vstajo in izjavil, da je pobljanje narodnih vojakov umor pred Bogom, so napovedali boju kardinalu, akofoh in vsem duhovnikom, ki so obrnili hrbet republikam in zdaj podpirajo provizorirano vlado in kompromis a Anglijo. Revolucionarji nameravajo apelirati na papeža v nadi, da morda on odobri njihovo gibanje.

To je razvidno iz pisma, ki ga je pisal republikanski voditelj Blacam vdovi Sheehy Sheffingtona v Dublinu. Pismo je prišlo v roke svobodnodržavcev. Jedro pisma se glasi:

"Pastirski list kardinala Logueja mora imeti odgovor, in sicer tak odgovor, ki odpre oči našemu ljudstvu, da spozna, da naš škof je vedno udaril po vsakem nacionalistnem gibanju v najkritičnejšem trenutku. Hierarhija je ubila naše sinfajnovsko gibanje. Naš odgovor mora biti, da razkinkamo škofe in obelodanimo njihove škandale; akofo se boje publicitete bolj kot kaj drugega in zato mora biti publiciteta naše orožje proti njim. Objaviti moramo vse njihove intrige, tako da jih ljudstvo spozna v njihovi pravi tuči in da spozna nevarnost klerikalne sile v politiki. Cerkev se mora reformirati. Informiraj Vas moram, da ni vsa duhovščina na strani kardinala. Neki duhovnik mi je rekel, ko je čital drugo pastirsko pismo, da to pomeni civilno vojno. Duhovniki sami torej priznavajo, da kardinal ščeva na civilno vojno. Loguejev list je največji škandal v zgodovini kristjanstva. Naša dolžnost je, da javno priznamo ta škandal. Ako ostane sedanja vlada na krmlju, tedaj bo Iraka najbolj klerikalna država v Evropi. Od papeža ne moremo veliko pričakovati, ali zdi se, da je liberalnejši kot so bili prejšnji papeži. Naša stvar je tako močna, da bo papež moral nekaj storiti in apel nanj bi bil na mestu. Upam, da se ne boste obotavljali sprejeti moje ideje, saj ste dobra katoličanka, ravno tako dobra kot je kardinal Logue."

Dublin, 19. okt. — Irski republikanci so sklenili nadaljevati boj proti svobodni državi na življenju ali smrt. Vodstvo republikanov je prešlo iz rok političarjev v roke vojakov. Prvo delo novih voditeljev je bilo drastična prisega za vse bojovnike. Prisega obvezuje vse republikane, da rajši store smrt, kakor da bi živeli pod katero drugo vlado kot v republiki. Prisegelci se ne izsele nikamor, temveč ostanejo na Irskem. Kdor prelomi prisego, ga zadene smrtna kazen.

300-ODSTOTNA DIVIDENDA.

New York, N. Y. — Standar Oil Co. v Ohju je razpila 300-odstotno dividendo v delnicah svojim delničarjem. Družba je sklenila zvikiati glavnicu od 16 na 60 milijonov dolarjev; 45 milijonov gre delničarjem.

Povest "Jimmie Higgins" je avtor duše ameriškega proletariata ob času velike vojne. Dobi se pri Književni matici S. N. P. J.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cena oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Narodna: Zedinjena država (Ivan Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 za pol leta in \$1.25 na tri mesece; Chicago \$4.50 na leto, \$2.25 za pol leta, \$1.15 na tri mesece, in za inostranstvo \$6.00.

Naslov na vas, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

3657-58 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5 per year; Chicago \$4.50, and foreign countries \$6.00 per year.

"MEMBER of THE FEDERATED PRESS"

Datum v oklepaju n. pr. (Okt. 31-22) poleg vsakega imena na naslovu pomeni da vam je s tem davcom potekla naročnina. Posvetite jo pravilno, da se vam ne utvari list.

UDAREC ZA PRIVATNE BIZNISKE INTERESE.

Nasprotniki nacionalizacije rudnikov in železnic so prejeli udarec, kajti obratovanje bark na reki Mississippi, ki so lastnina ameriške vlade, pokazuje jasno kot beli dan, da so nacionalizirani obrati izplačajo.

Finančna poročila izkazujejo, da so te barke vrgle sedem odstotkov dobička. Dalje govore poročila, ako so ugodnosti tukaj za plovbo po rekah, da se lahko prevažata tovarno blago veliko ceneje kot po železnicah.

Ta plovba po reki Mississippi in drugih rekah, ki se izplavajo vanjo, je majhno podjetje. Kljub temu se izplača. Vlada ni imela nobene izgube, pa tudi ljudstvo ima koristi, ker se tovarno blago prevažata ceneje kot po železnicah. Ako se umislamo v dejstvo, da pride čas, ko bodo nacionalizirane železnice in rudniki, tedaj si lahko tudi predočimo, kako velik bo dobiček, ki ga bo imelo ameriško ljudstvo od nacionaliziranja teh dveh velikih industrij.

Znižani bosta tovarnina in vozina za potnike, ker ne bo treba plačevati več dividend od zvođenih delnic. Dobriček, ki ga imajo danes premogovniški in železniški podjetniki, bo ostal ameriški vladi in bo služil za kritje njenih izdatkov in gradnjo novih transportnih potoč. Znižali se bodo torej davki na eni strani, trgovina bo pa imela bolj urejena pota, po katerih se bo razvažalo blago.

Majhen polizkus, ki ga je napravila vlada s svojimi barkami na reki Mississippi in njenih pritokih, ne potrjuje tega, ampak govori, da bodo koristi še veliko večje, ki jih bo imelo ameriško ljudstvo od nacionalizacije ameriških železnic in rudnikov, v katerih kopljejo premog. Železniške družbe se upirajo, da se reke in Velika jezera porabijo za transportno blago do morja, kot ugovarjajo nacionalizaciji železnic. Premogovniški interesi niso veliki prijatelji nacionalizacije ameriških železnic, ker so tesno združeni z železniškimi privatnimi interesi. Še odločnejši nasprotniki so pa nacionalizacije rudnikov, ker so direktno prizadeti.

Ako bo ameriško ljudstvo čakalo, da se ti interesi izrečejo za nacionalizacijo ameriških železnic in rudnikov, bo čakalo zastoj na tako akcijo.

Ljudstvo mora samo zahtevati, kar spozna, da mu korist. Vprav zdaj bo imelo priliko, da to pove na odločen način.

Dne sedmega novembra se bodo vršile volitve. Voliti bo treba senatorje in poslance v kongres. In kongres ima moč, da sklene, da se železnice in rudniki, v katerih se koplje premog nacionalizirajo.

Kaj je torej storiti, da se kongres izreče za nacionalizacijo rudnikov in železnic? Ljudstvo mora izvoliti poslance in senatorje, ki so za to važno gospodarsko preobnovo v gospodarstvu. Ako bo ljudstvo glasovalo za kandidate, ki jih priporočajo profesionalni političarji obeh starih strank, tedaj se bo izreklo, da ne mara nacionalizacije rudnikov in železnic, ker so ti kandidati, ne glede na to, da mogoče na glas upijejo, da so prijatelji ljudstva, posebno prijatelji delavcev in farmerjev, nasprotniki te gospodarske preobnove.

Ljudstvo ima torej moč, da izreče z volilnim listkom, kakšen bo bodoči kongres.

Neumno je, da se krivda zvača vedno le na poslance in senatorje v kongresu, ko ima vendar ljudstvo samo moč, da odloči, kdo bo sedel v kongresu kot njegov zastopnik. Ako bo zopet izvoljena taka kongresna večina, ki nasprotuje nacionalizaciji železnic in rudnikov, zadena krivda v prvi vrsti ljudstvo, ker je glasovalo za nasprotnike nacionalizacije osredotočenih industrij, ki so zrele da postanejo splošna lastnina ameriškega ljudstva.

VISOKE DELAVSKE MEZDE SO PRAVLJICA.

Narodni katoliški svet se je obrnil na razne tovarnarje za podatke o zaslužku delavcev. Na svoja vprašanja je prejel odgovor, da izučeni delavci povprečno zaslužijo na leto po \$1,325, neizučeni pa po \$1,025. Ako se ta zaslužek primerja z delavsko mezdo v juliju 1914, tedaj je po lastni izpovedi tovarnarjev in podjetnikov dokazano, da je bila delavska mezda v decembru 1921 za enajst odstotkov višja kot pred vojno.

In kaj je enajst odstotkov več zaslužka v primeri z draginjno, ki je bila v decembru lani in ki jo imamo še danes?

Izpoved in priznanje tovarnarjev pomenita, da je besedičenje in govorčenje o visokih delavskih mezdah navadna pravljica. Bogastva se vedno bolj hitro osredotočujejo v rokah posameznikov, ljudska masa pa postaja z vsakim dnem vedno bolj siromašna.

Smrtni udarec sovjetov versalljski pogodbi.

Poraz angleškega imperializma.

Med tem, ko se čestiti zastopniki antentnih veseli pripravljajo na novo konferenco, se v nas utrjuje vera, da bo sila razmer uničila tisti diplomatični umotvor, ki se mu pravi versalljski mir.

Ruska rdeča armada je prva pričela tako uničevalno delo s tem, da je s ožirino svojih bajonetov raztrgala tisto reakcionarno zvezo, ki je bila pripravljena proti ruski revoluciji.

Amerika je tako uničevalno delo nadaljevala s tem, da je vrgla na versalljsko pogodbo ogromno množico svojih zlatih dolarjev. Dolar namreč trga papir z enakilo silo kakor bajoneta. Amerika je pa tak način uničila angleško hegemonijo na morju. Mark Sullivan, ameriški zgodovinar, je imel popolnoma prav kadar je trdil, da ni noben admiral potopil angleških ladij kolikor jih je uničil ameriški zunanji minister House, ki ni pri tem riskiral nobene pomorske bitke.

Kar se pa tiče tistega dela versalljskega mira, ki je doletelo vojno odškodnino, ki bi jo bila morala plačati Nemčija, ni bilo treba niti bajonetov niti dolarjev, da se ga uniči. Ta del pogodbe ni imel nikdar nobene vrednosti prav radi tega, ker je bila Nemčija brez dolarjev. Ostane še vprašanje ali bo rešena zadeva vojne odškodnine pred polomom ali po polomu nemške buržoazije.

Sedaj se nahajamo v trenutku, ki uničuje oni del versalljske pogodbe, ki se tiče vzhoda.

Turška zmaga nad Grško znači poraz Angleške, Lloyd George je velik prijatelj grškega bogataša. Basija Zakharova, ki je poglaviti steber trdke Vicker in drug, in poglaviti denarni zalagatelj grške države. Valed tega prijateljstva je dobila Grška od Anglije za sedanjo vojno 4 milijone šterlingov. Omenjeni grški bogataš tvori namreč ves med grškim in angleškim kapitalizmom. Grški kapitalizem predstavlja na vzhodu že dolgo časa sem upliv angleškega kapitalizma. Boj, ki ga vodi bivši minister Venizelos proti grškemu kralju Konstantinu, ni dejansko nič drugega nego boj, ki se vrši na Grškem med angleškim in francoskim kapitalizmom.

Venizelos je mož francoskih trdk "Crenot", Schneider in pariske banke "Union". Kralj Konstantin je pa zastopal angleške trdke Vickers in drug ter "British Trade Corporation".

Danes je na Grškem poražen angleški kapitalizem enako kakor je poražena grška vojna.

Za Angleško pa gre tu za stvar, ki so bolj resne od največjega trgovinskega poraza. Turki hočejo imeti Tracijo, kjer prebivajo po večini Grki in Bolgari, za katere se Anglija močno interesira. Pa ne da bi se Anglija zanimala za Grke in Bolgare radi narodne enakopravnosti. Saj je radi narodne enakopravnosti dovolila Angliji, da se je izročila Franciji. Poljski in Čehoslovanski več milijonov Nemcev. Gre za drugo. Zadeva Tracije je zvezana s zadevo dardaneljskih ožin. Carigrad je sicer formalno okupiran po vojaških oddelkih vseh zaveznikov. Dejansko je pa glavno mesto ustanovno v angleških rokah. Tako vsaj trde uradni organi francoske vlade, ki je nedvomno o teh rečeh dobro informirana. Iz vsega tega je jasno razvidno, da se bo morala boriti Turčija, ako bo hotela dobiti Tracijo, proti sovražniku, ki je močnejši od Grčije.

Anglija je od nekdanj spretna v tem, da prišli druge naj se bore zanj. Sedaj sili v boj malo antanto. Polkovnik Repington (Anglež), ki ima baje nalogo, da brani mir na Balkanu, je dejal, da bi okupacija Tracije od strani Turkov močno škodovala intereso narodov, ki bivajo ob Črnem morju.

Kaj to pomeni. Čehoslovakijska nima nobenega morja. Jugoslavija ima le kos Jadranskega morja. Ostane Rumunija, ki sama ne ve prav dobro kaj hoče in sicer zato ne ker ne ve ali bi se naslonila na Angleže ali na Francoze.

Ob Črnem morju pa imamo, glej amanta, tudi Bolgarijo, Sovjetsko Rusijo, Sovjetsko Ukrajino in Sovjetsko Georgijo. To so države, za katere se polkovnik Repington ni zmenil.

Slabo! Sovjetska Rusija se je sicer odpovedala imperialistični politiki, oni carski in Miljukovi.

Kljub temu ima ona velik interes na tem, da se reši dardanelsko vprašanje na način, da ne bodo trpeli škodo narodi, ki bivajo ob Črnem morju. In ona ne bo priznala nobene rešitve, ki bi bila sklenjena brez nje.

Angleški imperializem, ki je bil ranjen v Mali Aziji in v Traciji, je dobil breo tudi v Egiptu in Mesopotamiji.

Po vojni se je angleški imperializem ustrašil prepoveda v islamskem svetu. Zato je pričel napram svojim muslimanskim podanikom operirati s neko liberalno politiko. Prišel je namreč deliti patente narodne neodvisnosti. Ko je v pretečenem mesecu februarju spravi v zapor Zaglul pašo in vse voditelje egiptovskega narodnega gibanja, je angleški imperializem proklamiral neodvisnost Egipta. Takemu neodvisnemu Egiptu je valil novega kralja, ki ima za seboj le angleške kanone, ki so ostali v svobodni deželi. Voditelj egiptovskega gibanja, ki niso bili še aretirani, so v mesecu juniju izdali močan protest proti angleški tiraniji. Zato so prišli v neodvisnemu Egiptu voditelji narodnega egiptovskega gibanja pred angleško vojaško sodišče, ki je derovalo vsakemu voditelju 7 let ječe. Drugi odbor, ki je ponovil protest, je tudi prišel pred angleško vojaško sodišče. In vendar so ljudje ploskali Lloyd Georgeu kadar je 27 februarja dejal: Egipčani imajo sedaj pravo na razpolago, da si ustvarijo življenje in zakone po svoji volji.

Nova egiptovska vlada obstoji le po volji angleškega vojaštva. Ta vlada ni bila in ne more biti od nobenega izvoljena. Saj bi pa bilo tudi smešno govoriti o volitvah, ki bi se vršile v varstvu angleških vojakov. Zakaj drži Anglija svoje vojake v Egiptu? Zato ker jo skrbi suški kanal.

Vas nesreča Egipčanov je v tem, da so se rodili ob suškem kanalu. Ako bi bivali Egipčani v Rusiji, v domovini komunistov, kakor n. pr. vlade Penze in Tambova, tedaj ne bi imel Lloyd George nobenih pomislekov in bi prav zares priznaval potrebo popolne egiptovske neodvisnosti.

Tudi v Mesopotamiji so ustanovili Angleži neodvisno kraljevino, ki so jo, seveda, v naprej oprostili petrolejskih izvirkov v Moikutu. Vas neodvisnost Mesopotamije obstoji v tem, da se mora pustiti neodvisno ropati. V zahvalo je pa dobila Mesopotamija angleške polke in v dar kralja Fayyala, ki ga je general Gouran, (ustanovitelj "neodvisnih" dežel na račun Francije), zapodil iz Sirije. Angleži trde da je Fayyal izvoljeni kralj. Kako? Na čisto lep način: Vprašali so Angleži poglavarje arabskih plemen ali šele imeti Fayyala in angleške zlate denarje in navdušenje poglavarjev arabskih plemen je bilo veliko.

Toda zlat denar v rokah poglavarjev arabskih plemen zamore imeti nepravne kovane uspehe. Go spod Cox, angleški general, je šel pred dnevi obiskat mesopotamskega kralja. Tam je slišal prav na glas govoriti proti Angliji. Kaj se je zgodilo? Posledica je bila da je kralj Fayyal nenadoma zbolel in njegovi ministri so bili vsi aretirani. Ne vemo natančno kakšno bolezen ima kralj Fayyal. Ne verjamemo, da je bolan le na alepiču, kakor to trdi angleško časopisje. Nam se zdi, da bolega Mesopotamija na drugi bolezni. Preved ima pijavk in te se morajo odstraniti, drugače ne bo okrevala.

Da zaključim: Kar karakterizira angleški položaj na vzhodu je polom pogodbe, ki je bila narejena v Versallisu. Ta kos papirja je že ves raztrgan.

Kadar se zgodi, kakor je sedaj slučaj Rusije in Turčije, da se organizirana sila mudi pri tem, da ga raztrže popolnoma, tedaj začne dogodki prehitovati voljo sloveško. Drugače gre dele bolj počasi. V obeh slučajih je pa enak vseh. Uničenje versalljskega mira je prišlo in bo šlo naprej ker je ni sila, ki bi jo delo ustavilo.

Karel Radak.

Ali val, kaj trpi veliko število slovenskih delavcev v Ameriki valed spolnih boleznih, ki so posledica obsevanja s vlačugami? Ako ne val, naroči si knjigo "Zajednici", katero dobil pri Književni matrici S. M. P. J.

Brez znanja angleškega jezika ne prideš nikdar. Spopolni si to znanje, ako ga se nimaš. Naroči si "Slovensko-angleško slovnico", katero je izdala in ima na prodaj Književna matrica S. M. P. J.

Zakoni o materinski pokojnini.

XIII.

New York, (Jugoslovanski Oddelek F. L. I. S.)

WEST VIRGINIA.

Pravice do podpore imajo matere: vdove, zapuščene, ali katerih možje so popolnoma onespobljani; katerih možje se nahajajo v kakem državnem zavodu. (Mora biti mati vsaj dveh otrok).

Pogoji: Pomoč mora biti potrebna, da se otrok obvaruje pred zamaranjem in da utegne mati ostati doma. Mati ne sme posedovati nepremičnin ali premičnin razun pohištva. Pogoj je, da mati ne dobiva podpore od zaklada delavskih odškodnin in da ni sorodnikov, kateri bi bili pripravljeni skrbeti za otroke.

Mati mora biti sposobna za umno, uravnavno in telesno vzgojo otrok; nikaka odrasla oseba razun najbližnjih sorodnikov ne sme stanovati v isti hiši. Otroci mora pohajati v šolo. Mati sme delati izven hiše s dovoljenjem sodišča.

Nastanjenost: Zahteva se državljanstvo Združenih držav, tri letno bivanje v County in pet letno v državi.

Starost otrok: pod 13. letom.

Podpora: Za dva otroka \$15. na mesec, za vsakega nadaljnega otroka po \$5. na mesec. Največ za vsa družina \$25. na mesec.

Trajanje: Podpora se lahko podaljša do 16 let, ako je otrok bolehen ali nesposoben za delo. Tekom teh treh let sodišče sme vsak čas smanjšati ali ustaviti podporo.

Uprava: Podpora izdaja County Court ki imenuje osebo ki naj preiskuje slučaj in poroča sodišču.

Sredstva: Iz fondov dotične County.

WYOMING.

Pravice do podpore imajo matere: vdove, zapuščene (šez eno leto); katerih možje so popolnoma onespobljani; katerih možje so v zaporu.

Pogoji: Pomoč mora biti potrebna, da se otrok obvaruje pred zamaranjem in da se ohrani dom; da mati utegne ostati doma. Hiša, mati mora biti sposobna za moralno in telesno vzgojo otrok. Pomoč mora biti potrebna za pravilno domačo vzgojo otroka.

Delo izven hiše: Mati sme delati izven hiše po par ur na teden, kolikor dovoljuje sodišče.

Nastanjenost: Eno leto v County (mož je moral ob svoji smrti, oziroma odhodu biti nastanjen v državi).

Starost otroka: Pod 14. letom. Podpora: Za eno dete \$20. na mesec; za vsako nadaljnje dete po \$10. na mesec.

Trajanje: Board mora odobriti podporo, ako gre čez šest mesecev.

Uprava: Podpora dovoljuje Board of County Commissioners, kateri preiskuje vsak slučaj. Ako je podpora izdana, nadzira jo podpirano družina.

Sredstva: Iz zakladov dotične County.

Varčujte s premogom.

New York, (Jugoslovanski oddelek F. L. I. S.) Najbolj enostaven način, kako naj štedite na premog, je ta, da ga toliko manj rabite. Toliko boljše za zalogo premoega, za vaš žep in tudi za zdravje. Federalni zdravstveni urad je sploh mnenja, da večina mestnih stanovanj je preveč zakurjena in da normalen odrasli človek bi prav lahko izhajal ravno tako dobro ali pa še boljše, ako temperatura njegovega stanovanja bi bila za dva do deset stopinj nižja, kot je običajno.

Amerikanci vendarle niso take neke evetlice iz razljudja, da bi potrebovali od 72 stopinj ali še več, na kakršno navadno naletavamo v pisarnah in apartmentih. 68 stopinj Fahrenheita je baje zadosti gorkote za one osebe, kjer se navadno mudite, in celo 65 stopinj zadostuje za komfort brez nikake zle posledice za zdravje.

Znižanje temperature od 72 na 65 stopinj pa predstavlja nič manj kot prihranitev petine stroškov za kurjavo, kakor to ceni federalni rudniški urad. Nekateri zdravniki trdijo, da zimski kašlj in prehladi so bolj pogosto posledica preveč kot premalo zakurjenega stanovanja. Nižja temperatura bi v mnogih slučajih predstavljala nižji zdravniški račun.

Mnogo kuriva se trati za zakurjenje sob, ki niso v rabi. To je zlasti resnica glede spalnic. Saj najbolj zdravo spanje je v nezakurjenih sobah, kamor lahko prodra polno svežega zraka.

Meteoriti.

Kdo je delavec?

To vprašanje je zastavil Brisbane socialističnemu voditelju Hillquitu v New Yorku. Takoj nato je pripomnil: "Ne pozabite šteti med delavce tudi Rockefellerja, kajti organizacija oljne industrije je tudi delo, in sicer veliko delo."

Ako je Rockefeller — stari ali mladi — delavec, potem je tudi vsak čestni ropar in tat, ki vlije v hišo, delavec. Pravzaprav imata ropar in tat težak posel in precejšen riziko, kadar opravljata njuno "delo."

Delati denar in delati za denar sta dve stvari. Delavec je tisti človek, ki prodaja svojo delovno energijo — energijo mišic in možganov — za mezdo. Ta je delavec v današnjem zmislju besede. Kadar izgine profitni sistem in s njim vred razred izkoriščevalcev, takrat pa bodo vsi zdravi in sposobni ljudje delavci.

Delavec, ki se dandanes pohvalja, da ima delo, se moti. Vsako delo ima gospodarja, toda mezdni delavec ni gospodar svojega dela.

Statistika kaže, da je 75 odstotkov farm v Illinoisu lastnina bankirjev in drugih denarnih močtcev, ki posojujejo denar farmerjem.

Kje smo že čitali... Amerika je dežela svobodnih državljanov, ki ljubijo svoj dom in avtomobil...?

S povprečnim ameriškim delavcem je ta križ, da ne ve, kaj hoče. Na volišče gre, vzame glasovnico v roke, pa še ne ve, koga bi volil. Kadar bodo delavci, večina namreč, vedeli, kaj hočejo, tedaj si bodo tudi izvolili, kar hočejo.

Zdaj imamo zločince nove vrste. Pojavili so se roparji možkih žlez, ali kakor se že imenuje tista reč, ki baje spolno pomladi starega ali izkrokanega moža. Mlad, krepki možje so v nevarnosti. Zločin je pa toliko bolj brutalen in nečloveški, ker je zvezan s trgovino. Možke messirijo v svrhu, da bo kakšna stara razvalina nadaljevala svoje razpadno življenje.

Veslih so mesarili možke iz maščevanja in zaradi svetega devišva. Cerkev bi bila svojočasno najrajši kastrirala ves svet. O neke svetniku se čita v knjigah, da si je sam odrezal organe z namenom, da se je zavaroval proti izkušnjavam.

Ti barbarski časi so sicer že daleč za nami, toda svet je še vedno neumen. Kar je bilo prej morala, je zdaj trgovina.

Papež je diktiral, da se škofje in duhovni ne smejo mešati v politiko. Naš pater ne verjame temu poročilu. Verjel bo šele, ko bo čital v sveti "Tribuni", ki prinaša le resnice in nič drugega kot resnice.

K. T. B.

NOVICE IZ JUGOSLAVIJE.

1 kralj in 9 milijonov kmetov. "Progres" piše: V "Ehaziriji" imamo enega kralja in 9 milijonov kmetov. Za enega kralja je predvideno v budžetu (proračunu) 60 milijonov dinarjev, za 9 milijonov kmetov pa 110 milijonov dinarjev.

Kraljević Jurij vstraja. Zadeva kraljevića Jurija se je poostri-la. Notranji minister Timotijević, ga je hotel pregovoriti, da se umakne v Niš še pred kraljevim prihodom. Kraljević Jurij je izjavil, da se ne umakne iz Beograda, pa naj se zgodi karkoli. Finančni minister Kumanudi je odredil, da se mu ne izplača apanaža, dokler ne zapusti Beograda.

Kakor zavzema sporna zadeva kraljevića Jurija s kraljem Aleksandrom in vlado vedno resnejše oblike, tako tudi napreduje v armadi gibanje obeh oficirskih klik: "Bela roka" ki stoji za kralja in vlado, in med "Črno roko", ki stoji za Jurija in proti sedanjemu režimu.

jenje sob, ki niso v rabi. To je zlasti resnica glede spalnic. Saj najbolj zdravo spanje je v nezakurjenih sobah, kamor lahko prodra polno svežega zraka.

Ljudje na Francoskem in v drugih evropskih deželah se običajno prav dobro počutijo pe zimni, ne da bi kurili niti zdaleka v takem razmerju, kakor razvajeni Amerikanci smatrajo za potrebno za svoj komfort.

BABICA.

Obrat iz življenja na kmetih.

Spisala češki
BOŽENA NEMCOVA.

Poslovenil
FRANCE CEGNAR.

(Dalje.)

Z babico je hodila tudi mama, to je, mati mlinarica, in včasih tudi še kaka druga kuma iz Žernova, vasice, ki stoji najbliže nad mlinom. Mati mlinarica je posila dolgo obleko in srebrom pretkana šepelj. Bila je majhna žena, lepo rejena, imela je črne veselo oči, kratak, širok nos, prijazna ustica, majhno bradico in podbradek. Za vratom je nosila v nedeljo drobne bisere, ob delavnikih granate. Na roki je imela košček, v katerem so bile začimbe, katere je mati mlinarica pri kuhi potrebovala.

Za ženskami je hodil oče mlinar, navadno s kakim kumom. Kadar je bilo gorko, je nosil sivo suknjo na španski palici čez ramo. V nedeljo je imel vselej svetle čevlje do pol meč; imelo so zgoraj reze (franže), katere so bila otrokom posebno všeč. Hlače je imel orke in segale so do čevljev, na glavi visoke črne kučmo, od katere so na eni strani viseli modri trakovi. Drugi kum je bil enako opravljen, le da je bila dolga, zadaj nabrana in z velikimi svinečnimi gumbi okrašena suknja zelena in ne siva; sivo barvo je oče mlinar posebno ljubil.

Ljudje, ki so šli od božje službe, in oni, ki so bili na poti k veliki maši, pozdravljali so se med seboj. Tu pa tam so postajali, povpraševali drug drugega, kako je kaj, kaj je novega v Žernovu, kaj v mlinu. Po sili je šel le malokateri Žernovec v mestno cerkev, ker je bila pot po strmih pogorjih nevarna; poleti pa jih pot ni strahila, posebno mladih ljudi ne. V nedeljo dopoldne je vse mrgolelo v mesto po potu skozi loke. Tu počasi korakala stanka v kolu in poleg nje stari, opirajo se na palice; res je star, ker ima glavnik v glavi, in tako se nosijo le dedje. Žene v belih pešah, možje v kušmah ali visokih vidrovkah jih pre-

hitajo in hité čez dolgo brv na reber. Z gore pa stopajo skakajoče deklice enako snam, in z njimi drve krepki mladeniči enaki jelenom. Tu se zabljane akori drevje bel našopirjen rokav, tu ostane na grmu rdeč, od pleč visoč trak, tu se pokaže dečkova vezana kamizola in poslednjič se prikaže na zelenem travniku vsa vesela družba.

Priredili domov slekla je babica pražnjo obleko, oblekla kana-faško in sukala se po hiši. Po obedu je najraje sela, položila Barbiki glavo na kolena, da ji je iskala sivih las in brbala po glavi, ki jo je zelo srbela. Navadno je med tem zaspala, ali nikdar ni spala dolgo. Ko se je prebudila, vselej se je šušila, da je zaspala, rekoč: "In še tega ne vem, da so se mi oči zaprle."

Popoldne je hodila z otroci v talin; to je bilo še tako ugovorjeno; otroci so se tega zelo veselili. Tudi mlinarjevi so imeli hečko, ki je bila vrstnica Barbiki; ime ji je bila Lenčika, in dekleta je bilo marljivo in veselo.

Pred mlinom med lipami je stala podoba sv. Ivana Nepomuka; tam je sedela v nedeljo po južni mati mlinarica, včasih tudi Žernovska kuma, ki je bivala na pogorji, in pa Lenčika. Oče mlinar je stal pred njimi, igraje se s tobačnico, in ženama kaj pravil. Ko so zagledali babico z otroki ob strugi, tekla jim je Lenčika naproti, in oče mlinar, ki je imel spet brezopetnike, zavilane hlače in sivo suknjo na sebi, stopal je počasi za njo z Žernovsko kumo. Mati mlinarica pa je tekla v mlin, da otrokom kaj prikrbi, da bodo mirni. In še predno so otroci prišli, že je bila pripravljena miza, bodi si pod oknom, na vrtu, ali na otoku, po sili pa v hiši; na mizi so bili dobri kolači, kruh, med, surovo maslo in smetana, in na zadnje je prinesel oče mlinar v košku ravnokar natrganega sadja, ali mati mlinarica pehar posušenih jaboličnih krhljev in aliv. Kave in enake pišče takrat še ni bilo med ljudstvom.

"To je lepo, babica, da ste prišli," rekla je mati mlinarica in primaknila stol, "jaz ne vem, ako vi ne bi v nedeljo k nam prišli, ne bi mogla prebiti. Zdaj pa jejte, kar nam je bog dal."

Babica je malo jela, tudi je pro-

sila, da otrokom ne bi dajali toliko, ali toista mati mlinarica se je zasmejala: "Vi ste stari, ne šudim se, da mnogo ne jeste; ali otroci, ah moj bog, ti imajo rajše želodce! Vprašajte naše Lenčike, kadar hočete, vselej vam poreče, da je lačna." Otroci so se nasmejali in potrdili, kar je rekla mati mlinarica.

Ko jih je mati mlinarica dobro obložila, šli so za skedenj; tam ni bilo treba babici za nje skrbeti, tam so bili žogo, konja in trake in enake igre igrali. Čakali so jih tam že drugi, vselej isti tovariši, šestero otrok, med katerimi je bil drug mimo drugega manjši, enako plačalim v orgljah. Ti otroci so bili iz sušilnice nad krmo; njih oče je hodil z lajno okoli; mati jih je redila in čedila in slušila za žive. Niso imeli drugega imetka, razven teh šest pandurov, tako jih je oče imenoval — in to malo muzike. Vendar ni bilo videti ubošstva ne na otrocih, ne na lajnarju in njegovi ženi; otroci so imeli lica, da so se jim delale jamice, in mnogokateri dan je tako dobro dihalo iz sušilnice, da so se mimo hodečim skomine delale, in kadar so otroci z mastnimi lici prišli iz hiše, ugibali so sosedje: "Kaj neki pri Kodernovih pečejo?" Neki dan je prišla Lenčika od Koderna in povedala materi mlinarici, da ji je dala Kodernova kos zajca in bil je tako dober, da nikakor ne more povedati, prav kakor mandlji.

"Zajca," mislila si je mati mlinarica, "kje pa so ga vzeli? Koderna vsaj ni tatinski lovec; tu bi se opekli."

Prišla je v čas Člika, najstarejši Kodernovo dete; To dekleta je imelo kaj pestovati, ker so imeli vsako leto kaj malega. Mati mlinarica je vprašala: "Kaj dobre-gate pa danes jedli?" — "I, nič, le podzemljice," odgovorila je Člika. — "Kaj nič, le podzemljice? in vendar je rekla Lenčika, da ji je dala vaša mama kos zajca, da je bil tako dober?"

"I mama, to ni bil zajec, to je bil kos mačke. Oče je dobil mačko na Rudečej gori, bila je toista kakor polh, mama je njeno mast sevrila, in oče se bo z njo mazal. Kovačica mu je to svetovala, ker je začel kašljati, da ne dobi sušice."

(Dalje prihodnjé.)

dandanes treba čuvati se, in kako je res človek dalje od morja strani, globoče v deželi stahujoč, vendar še bolj gotov svojega življenja, katero pa je sicer v božji rokah povsod in povsod.

"A kam si hodila, ko si videla ono ladjo?"

"Domov, k starišem."

"Sama?"

"Z Volkom," odgovori ona. Volk je bil velik pes, ki je rad spremljal gospodinjstvo svoje.

"Sama mi nimaš več hoditi ob morju in sploh nikamor z doma," reče mož.

"Nimaš?" zategne ona.

"Ne izpotikaj se ob malo besedo, ko vendar vidiš, da zate skrbim," odgovori on.

Odlej pa sta govorila sama brata med seboj. Mlada žena je molčala; ako je bil duhovni svak kaj vprašal, odgovarjala je pač, ali tako kresko, da se je videlo, da sedi še samo iz vjudnosti pri njima. Zato se je župnik pobrinil, da je v prilično kratkem času toliko pojedel, kolikor mu je trebalo, in popil oni del terana, katerega je bil vsak večer vajen, da je dobro spajal; potem je pa vzdignil ude svojega telesa in rekel, da želi v bojkem imenu spat iti.

Obs, gospodar in gospodinja sta ga po stari hišni šegi spremlila v veliko izbo, ki je bila nalas za spalnico tujim gostom odločena. Tam je Vida našla gostu luč v svečniku, drug svečnik pripravila možu in hotela oditi.

"Zadnji je bil mladi Paoli, ki je tu spal, ne li?" vpraša duhovnik in pogleda odhajajočo gospodinjko, ki se pa še ozrla ni.

"Lahko no!" reče ona in odide iz sobe.

"Ne pojdeš z menoj?" vpraša Anton za njo gledajoč po hodniku.

"Ne, nočoj hočem spati pri dečku, bolan je," odgovori ona osorno in si sveti do zadnjih vrat po dolgem hodniku ter tam zaloputne vrata za seboj.

Četrto poglavje.

Idimo v sobico za njo. Tam ukaže dekli, ki je čakala gospodinjko pri postelji malega spečega dečka, kateremu se je sama črnolasa glavica izpod odeje videla, naj ide danes v kuhinjsko sobo spat, ker ostane sama tu. Dekla odide. Mlada gospa postavi svečo na mizico, povese obraz in se zamisli.

"Tu spati tri noči sem mu morala obljubiti," šepeta. "Nočoj je druga noč, in kar je obetal, to je storil. V Trstu je razstrelil novost o pomorskih tolovajih, da jo je zvedel moj mož. Moj mož?"

Pri tej besedi se Vida stresne, vrže od sebe nekaj vrhovne obleke, kakor v nejevolji zapahne dur. Sede potem na stolec pri mizi, odgne si napraje in iz belih nedrij izvleče majhno jajčje okroglo podobico, obrobjeno z rdečo svilto ter jo začne gledati, gleda jo dolgo, nepremično.

Slika je kazala mladega, lepega moža s italijanskim tipom, s črnimi lasmi in črnimi obrvmi, živimi simpatičnimi očmi, grčkim nosom in mladniško-smelim, krasnim obličjem.

(Dalje prihodnjé.)

VESTI IZ PRIMORJA.

Razkrinkano avstrijskanstvo v ladjedelnih pri Sv. Marku.

Vsak splav zadnjih vojnih ladij tipa "Franc Ferdinand" in "Viribus Unitis" v tem zavodu se je vršil na slovesen način. Splavom je prisostvoval sam pok. Franc Ferdinand s soprogo in drugimi visokimi cesarskimi dostojanstveniki. Za te prilike si je naročil pok. Franc Ferdinand na Dunaju po svojem načrtu krasen oder opremljen z veliko avstrijsko krono. Ta oder se je nahajal v posebni shrambi bivše tovarne "Lineoleum", katero je kupil zavod. Po prepratu so pa krono skrbno skrili v podstrešje nad direkcijsko. S kakšnim namenom so je hranili skrito, se ne ve. Baje so jo hranili misleč, da se povrne Avstrija.

Ko je prišel Kralj Emanuel III. v Trst je bila ravno pripravljena ladja "Natisa" za splav. Gospoda so potisnili glave v kup in določili, da se hitro spremeni "Natisa" v "Savoio" ter povabili kraljevo dvojico na slavnost.

Postavili so brzo Franc Ferdinandov oder in kamor je stala prej habsburška krona, so postavili savojsko.

Dobro so jo pogodili! Fašisti takrat gotovo niso vedeli, da je ta oder Franc Ferdinandov, kajti če bi to vedeli, ne bi dopustili, da stopi nanj savojska obitelj iz strahu, da se ne okuži z avstrijskim duhom.

Avstrijska krona se je, kakor že zgoraj rečeno nahajala v podstrešju. Ne ve se, kako jo je neki delavec-fašist razkril. Opozoril je na to svoje tovaršice v faližu in ti so določili, da se mora krona na vsak način odnesti. In res. Nekega dne min. meseca po 15 in pol uri, ko se je delo v zavodu končalo, so šli (bilo jih je 8 ali 10, nismo mogli natančno prešteti) naravnost po plen v podstrešje, vzeli krono (krona meri kake 4 metre v dolžini) in jo nesli zmagonosno meni nič, tebi nič, naravnost ven, kakor pogreba.

Šli so z njo proti Lloydovemu arsenalu po cesti Pasceggo S. Andrea. Baje so jo namahal njo naravnost v sedeč fašja. Kaj se je, ali kaj se bo s krono zgodilo, se ne ve. Naravno pa je, da bo napravila klavren konec.

Gospodje iz direktije so prav mlo gledali vse dogodek in molčali. Bil je tiho celo oni strogi vratar "Kjor Carlo" — kakor ga nazivajo — ki vsakega od dela odhajajočega delavca "pretiplje do kože, da ne odnese "ubogim" gospodarjem kak žebelj, da si nanj obesi bomo obleko.

Direktor Comutta se je gotovo izgovarjal dr. Giunti, da on ni znal za krono. Na vsak način pa je bil to jako neljub dogodek toliko za direktijo, kolikor za industri-alce same.

Ker se je to dogodilo med trinogi sem prepričan, da bodo skušali celo zadevo zakriti in da ne bo izvala neljubih posledic. Bog ne daj pa, da bi tak "plen" izsledili pri kakih siromakih. Brez drugega bi bili obtoženi veleizdaje, ter bi se cela zadeva nedvomno vlekla pred vojaško sodišče. Vrana vrani pa oči ne izključje.

Naravnost hude posledice pa bi se izvajale proti komunistom, da bi se oni predramili odnesti to nesrečno krono. Bili bi obtoženi nasilstva in javne tatvine.

Da, da, za gospoda in fašiste ni zakonov, ni sodišč, ni ječe. Vsa ta so samo za nas — proletarce.

Sodrug minar.

Razkritja fašistovskih sločinov.

Vse tajnosti, ki so obdajale tako hitre uspehe fašizma v Jul. Benetiji, izvir vseh nasilnosti, izvršenih v teku pol drugega leta nad julijakim proletarijatom in njegovimi ustanovami in razna prikrita sleparstva in notranja trenja v fašistovskih organizacijah prihajajo sedaj na dan. Razkriva jo jih rayno oni elementi, ki so sami bili soudeleženi pri činih fašizma in ki so temu pripomogli do njegove "zmage" nad julijakim proletarijatom. Razkrivajo jih valed tega, ker se hočejo maščevati nad svojimi nekdajnjimi tovariši in nekaj — merda — tudi radi tega, ker se je prikradla v njih arela lakrica vesti in poštenja.

"Il Lavoratore" je prinesel v razkritja. Oni, ki je pričel razkritja je fašist Armando Fiorentini, bivši upravni tajnik fašistovske sekcije v Miljah. V teh razkritjih pisanih v obliki življenjepisa, so potrjene vse naše trditve o krivdi fašistov in o tesni zvezi fašizma z julijakimi industrijci. V spisu fašista Fiorentinija se podpisani vsi večji in temnejši fašistovski čini od poskušene p. Riga kul-

DROBIŽ.

turnega kročka v Valdofo, do se-liga Ljudskega doma v Miljah in ekspedicije v Izolo in Dekani, od njih vloge pri državnozbornih volitvah lanskega leta do uboja sodruga De Marchija v Miljah in do uboja tiskarja Muellerja. Vse stoji tu popisano, kot velika obtožba fašistov in njih pomagačev industrialcev, ki jo nihče ne more razbrati, ne spretna zavijanja fašistovskega časopisja, ne prikrivanje oblasti.

Ta razkritja dokazujejo, da ne stoji fašizem ne julijaki ne sploh, na tako trdnih nogah, kakor se kaže. Obenem so dokaz, da se nobena politična organizacija ne more za delj časa posluževati iz kvarjenih elementov in nizkotnih sredstev, ne da bi se to prej ali slej kruto maščevalo.

Ali želiš znati pravilno pisat in čitat angleško? Naroči si "Slovensko-angleško slovnico", katero je izdala in ima na prodaj Književna matica S. M. P. J.

19-letna deklica je bila prisotna ko so eksekutirali zamorca Olive Burnetta v državni ječi v Raleighu, N. C. z elektrodeiciranjem. Še ko je bil obojenec posaden na električni stol, je trdil, da je dolžen in ni on posilil dekleta.

Na Kitajskem so zaprli več velikih trgovcev, ki so uvažali strupene opojne pišče iz Londona. Na neki japonski ladji so zaplenili za \$100.000 morfija in koka-na, ki je bila usidrana v Hongkongu.

Močpe potresne sunke so čutili konecem pretečenega tedna državni Peru. Obrat na železnici bil začasno ustavljen, ker so ponekod izmaknile tračnice na potresa.

Norveška je po svojih zastopnikih sklenila pogodbo z National City banko v New Yorku za \$18.000.000 posojila. Posojilo b plačano v tridesetih letih s šest odstotnimi obrestmi.

COLUMBIA GRAMOFONE

od \$30.00 — \$250.00.

VELIKA ZALOGA PLOŠČ V VSEN JEZIKIH.

Imam novo zalogo namikih importiranih "Homestead" rekordov.

Besplatna cenike dobite pri:

VICTOR NAVINSEK,

331 Grove St., Conemaugh, Pa.

ROJAK PAJK JE

V trgovini nad 16 let, na tisoče dolarjev raspolije blaga po celi Ameriki pa se ni nikdar odlašalo da ni vsak dobil pošteno blago. Kdor od nas enkrat kupi, se kupi. Pošljite brezplačne cenike po celi Ameriki za ure, stitnine, srebrnina, diamante, prstane, dalje prave glasne Columbia gramofone, slovenske in v vseh drugih jeziki gramofonske plošče, zastave, regalije, kape t. d.

On je edini pravi zastopnik v Conemaugh, Pa., za Columbia gramofone in plošče.

En sam poskus in prepirali se bodeš.

IVAN PAJK, 24 Main St., Conemaugh, Pa.

CUNARD and ANCHOR LINES

NOVI PARNIK NA OLJE

SCYTHIA

20,000 tonelat

Novembra 25

Naravnost v Dubrovnik in Trst

Potuje v Jugoslavijo s tem velikim novim parnikom. Kabine s 2 in 4 posteljami, hrano opremljen za 3 razreda potnikov. Posadka poznata za čisto in udobno. Izvestna kuhinja in vino prvo.

ENAKO TUDI PREKO CHERBOURG-A VRAKI TOREK NA TRES VELIKIH PARNIKIH.

BERENGARIA AQUITANIA MAURETANIA

PRIDEJE V JUGOSLAVIJO V TEKU 8 DNI

Za listek in druge pojavnice vprašajte bližnjega agenta.

NAJBOLJŠA PRILIKA DIREKTNIA POT

V DOMOVINO PREKO TRSTA

ALI DUBROVNIKA

S SLEDEČIMI PARNIKI: CENE.

14. oktob. BELVEDERE II. RAZ. \$ 145.— III. RAZ. \$ 90.—

21. oktob. PRES. WILSON \$150.— \$102.—

11. novemb. ARGENTINA \$140.— \$ 90.—

25. novemb. SCYTHIA \$150.— \$105.—

DOBRA POSTREZBA. KABINE ZA TRETJI RAZRED.

Pišite ali brošurite takoj, da vam praskrbimo prostor.

Posiljam Dinare—Krona s počte ali brošurno po najnižjih cenah v stari kraj.

Dopremljam svoje iz stare domovine. Prejemam denar na hranilno vlogo in plačam v 4% obresti.

Obavljam vse bančne posle.

EMIL KISS, BANKIR,

133 Second Ave., New York City, N. Y.

ZASTOPSTVO SLOVENSKE BANKE D. D. ZAGREB,

PRVE HRVATSKE STEDIONICE, ZAGREB, IN ZA

FRANCOSKO SRBSKO BANKO, BEOGRAD.

DELNICE JADRANSKE BANKE.

Nprastajoče poslovanje Jadranske banke v zvezi s njenim ekspanzivnim delom v vseh panogah gospodarstva življenja v domovini je izkazalo potrebo povečati lastna obratna sredstva zavoda. V izvršitvi sklepa obnove zbor od 27. maja se je sedaj povila delniško glavnico od 120 milijonov kron na 240 milijonov kron z izdajo 300.000 delnic po K 400 ali din. 100 nominalne.

Iz mnogostevnih vprašanj naših strank glede nakupa delnic nam je sklopeti, da bojo naši izselenci želeli nabaviti delnice III. izdaje, vlad česar se je rok za podpisovanje v Ameriki podaljšal do 30. oktobra tekočega leta. Naši izselenci, ki še niso delničarji lahko kupijo delnice pod istimi pogoji kakor nedelničarji v domovini.

Cena za eno delnico je (K 400 za glavnico in K 360 za rezervo) K 760.— doletvili 5% obresti od 1. jan. do 31. okt. 1922. \$170

K. 791.70

Delnice imajo pravico do dividende na leto 1922.

Za leto 1921 dividenda je iznosila 12% to je K 48.— in je pri-čakovati za leto 1922 še boljši dohodek.

Za vpis in informacije se obrnete na:

FRANK SAKSER STATE BANK

GLAVNO ZASTOPSTVO JADRANSKE BANKE

82 Cortlandt Street, New York, N. Y.

LEPA VIDA

ROMAN

Jostp Jurčič.

(Dalje.)

Anton mu da piti iz svoje čaše črnega vina terana ter pravi:

"Davi sem bil v Trstu in tam sem nekaj zvedel, česar ne boš vesel. Zato sem te dal poklicati."

Preko obraza mlade gospodinjke, katere se je pri tej priliki močno zgenila, se je premaknil majhen oblak zardjenja, vendar oči obeh prič so bile v Antona obrnjene.

"Kaj takega, gospodar?"

"Pomorski razbojniki od Afrike so se zopet na naših obalah prikazali. Trebalo bo, da smo mi obratniki pripravljeni in da se pazno strahimo."

"Kdo ti je to povedal?" vpraša Vida in se pripogne nekaj pobirat.

"Govorilo se je glasno v gostilni, kjer smo bili," odgovori mož.

"Ali nisi človeka poznal?"

"Ne. A zakaj vprašuješ ti to?"

"Zato, ker sem danes popoldne sama videla majhno ladjo, manjšo nego je tvoja, ob obali navdol pluti in ljudje na nji so se mi zdeli sumljivi," reče gospodinja možu; a ne pogleda mu v lice, nego igra se z oglom miznega prta.

"Kje si jih videla?" vpraša Samorod.

"Onkraj pečin."

"Od blizu? Kakovi so bili?"

"Od daleč samo."

"In to mi šele zdaj praviš, in tako, kakor bi bilo kaj navadnega! — Bernard, glej, da imajo te dni vsi moji ljudje orožje v roki! Vso noč mora eden od vas stražiti. Vrata morate povsod zapirati. V luki velike verige potegnite. Za nočjo se ni bati ničesar, dokler je vihar. Vendar, kadar potihne, potem ne smemo biti brez palčje, zlasti ne, koliko dni. Lopovi se dolgo ne bodo upali tod strahiti, odšli bodo, ako jih prej ne ulove. Pojdi in precej stori, kar sem ti rekel," ukazuje Samorod.

"Vso noč morate biti pokonci!" kliče prestrašeni duhovnik za njim.

"Tako se bojite?" vpraša Vida z ne posebno spoštljivim nasmehom.

"Previdnost je povsod potrebna," reče njen mož karajoč.

"Nisi li ališala, kako so bili nekdanj — naju dveh ni bilo še na svetu, še manj pa tebe, ali pokojni najin oče je rad to pripovedoval — kako so bili takaj pomorski razbojniki napadli našo hišo, dva človeka nam ubili in storili mnogo škodo?"

Duhovnik začne obširno pripovedovati, kako je tatav bilo grozovito, da nikdar tega, kako je se